

KANSALLISTEATTERIN OPETUSMATERIAALIT 2018

Juha Hurme

LEMMINKÄINEN

KANSALLISTEATTERI

Lemminkäinen – opetusmateriaalit

Opetusmateriaali on suunniteltu opetuksen tueksi erityisesti yläasteen ja lukion äidinkielen ja teatteri-ilmaisun, kirjallisuuden, historian, yhteiskunnallisten aineiden oppilaille ja opettajille. Opetusmateriaalin käyttämisellä voi helposti syventää, laajentaa ja hakea uusia näkökulmia teatterin katsomiseen. Materiaalia voi hyödyntää ja soveltaa muissakin oppiaineissa tai sitä voivat käyttää kaikki näytelmän katsomiskokemuksen syventämisestä kiinnostuneet.

Juha Hurmeen uutuusteos *Lemminkäinen* on ovela ja hillittömästi remeltävä komedia huijarikoplan noususta ja tuhosta Suomenniemellä viikinkiaikana, noin tuhat vuotta sitten. Uusimman historiantutkimuksen faktoja fiktion villisti hämmentävä teatteriesitys tuulettaa kalevalaista kuvastoa Hurmeen jäljittelemättömään tyyliin ja paiskaa katsojan aikamatkalle ennennäkemättömään menneisyyteen. *Lemminkäinen* pohjautuu Hurmeen Finlandia-palkittuun romaaniin *Niemi*, joka ilmestyi Teoksen kustantamana syksyllä 2017.

Opetusmateriaalin on laatinut Milla Minerva Mertanen, YTM, TIO. lisätiedot:
milla.mertanen@kansallisteatteri.fi tai teatterikasvatus@kansallisteatteri.fi

Kantaesitys Kalevalan päivänä 28.2.2018, Kansallisteatterin Pienellä näyttämöllä.

JOHDANTO:

Komedia Suomenniemeltä

Fleming, huikenteleva nuorukainen, on patologinen valehtelija ja rehentelijä. Hänen siskonsa Lemminkäinen on käytännöllinen ja urhea, viisas ja neuvokas toimija, joka ratkoo ongelmia veljensä haihatellessa. Sisarukset kuuluvat huijarikoplaan, jonka pomona toimii heidän äitinsä, lapsiaan epätasaisesti rakastava Ema. Liigaa täydentävät viisas ja laiska juoppo Tiera, hänen vaimonsa, koplan kirjanpitäjä ja loitsuasiantuntija Tuira sekä Kyllikki, Flemingin konflikteille altis vaimo. Kaikenlaiseen vilunkiin erikoistunut kopla kiristää suojelurahoja, ryöstelee ja pitää lystiä rannikkoseudun asukkaiden kustannuksella sekä riitelee keskenään, kunnes heitä vastaan nousee ylivoimaisen mahtava matriarkka ja emansipoitunut nero, rouva Louhivuori joukkoineen. Ja loppu on mytologiaa.

TYÖRYHMÄ:

Rooleissa: Tomi Alatalo, Kristiina Halttu, Saara Kotkaniemi, Cécile Orblin, Terhi Panula, Antti Pääkkönen ja Marja Salo

Muusikot: Oskari Lehtonen ja Jesse Ojajärvi

Ohjaus: Juha Hurme

Lavastus ja pukusuunnittelu: Heini Maaranen

Musiikki: Petra Poutanen-Hurme

Valosuunnittelu: Kalle Ropponen

Koreografia: Saara Hurme

Taistelukoreografia: Seppo Kumpulainen

Ohjaajan assistentti: Ines Kakkonen

lähde: <http://www.kansallisteatteri.fi/esitykset/lemminkainen/>

POHJUSTUSTEHTÄVÄT:

Pohjustustehtävät tehdään ennen esitystä ja niiden tarkoituksena on tutustuttaa katsojat esityksen maailmaan. Ne toimivat myös ajattelun ja odotusten herättäjänä.

1. Tutustukaa *Lemminkäisen* lehdistökuviin osoitteessa <https://www.flickr.com/photos/kansallisteatteri/albums/72157688345334904>
  - a. Minkälaisia ajatuksia kuvien esittelemä maailma herättää?
  - b. Mitä kuvissa tapahtuu?
  - c. Minkälaisia odotuksia sinulla herää esitystä kohtaan kuvien myötä?
  - d. Mitä muita visuaalisia markkinointiin ja tiedottamiseen käytettäviä keinoja esityksistä tai näytelmistä voidaan käyttää? Miten esimerkiksi näytelmän trailerit tai valokuvat toimivat mielestäsi esityksen maailmaan tutustuttavana elementtinä?
2. Juha Hurme voitti joulukuussa 2017 Finlandia-palkinnon teoksellaan *Niemi* (Teos 2017). Voittopuheessaan Hurme kantoi huolta muun muassa meneillään olevasta ympäristökatastrofista, sekä kritisoi ihmisen tyhmyyttä ja ahneutta. Samaisessa puheessa Hurme totesi, että tieteellä ja taiteella on suuri rooli vallitsevan kaaoksen selvittämisessä. Tiede on kuitenkin sidottuna tiukasti faktoihin ja totuuden välittämiseen toisin kuin taide ja teatteri. Pohtikaa seuraavaksi taiteen mahdollisuuksia.
  - a. Saako teatterissa satuilla ja jos saa, niin täytyykö koskaan puhua totta?
  - b. Mistä tunnistat faktan ja fiktion? Mitä ne tarkoittavat ja miten niitä voidaan hyödyntää teatterin tekemisessä? Entä muissa taiteissa, elokuvassa, televisiosarjoissa, musiikissa?
  - c. *Lemminkäinen* hämmentää villisti ”uusimman historian tutkimuksen faktoja fiktion” – mitä tämä tarkoittaa? Löydätkö todellisuudesta esimerkkejä ihmisistä tai ilmiöistä, joissa faktat ja fiktiot menevät sekaisin?
3. *Lemminkäinen* on huijarikomedia, joka päättyy traagisesti. Keskustelkaa yhdessä teatterin kahdesta lajista; tragediasta ja komediasta.

- a. Mitä komedia tarkoittaa? Minkälaiset esitykset ovat koomisia?
Minkälaisilla esityksellisillä elementeillä komedian keinoja voidaan vahvistaa? Minkälaiset asiat komediassa saavat sinut nauramaan?
- b. Mitä tragedia tarkoittaa? Minkälaiset esitykset ovat traagisia?
Minkälaiset esityksen elementit tekevät esityksestä tragedian?
Keskustelkaa ainakin musiikin, näyttelijäntyön ja valaistuksen merkityksestä.

TEHTÄVIÄ ESITYKSEN SEURAAMISEEN:

Esityksen ymmärtämistä ja seuraamista voi syventää valitsemalla esityksen katsomiseen jonkin näkökulman tai tehtävän etukäteen. Liian suuren tehtäväpaketin kanssa ei katsomoon kuitenkaan kannata suunnata, esityksen herättämille havainnoille ja huomioille on syytä antaa tilaa. Tässä on kuitenkin muutamia näkökulmia, jotka voivat syventää katsomiskokemusta ja auttaa havainnoimaan teatterin tekemisen kannalta olennaisia elementtejä. Opettaja voi myös valita antaako tehtävät reilusti etukäteen vai vasta esityspäivänä. Yksi hyvä keino esityksen seuraamiseen on tehdä muistiinpanoja heti esityksen JÄLKEEN tai VÄLIAJALLA yleisölämpiössä (katsomossa ei muistiinpanoja kannata tehdä. Siellä on pimeää ja erilaisten muistiinpanovälineiden käyttäminen saattaa häiritä tekniikkaa ja näyttelijöitä). Näiden muistiinpanojen pohjalta esityksen purkaminen on helppoa ja palauttaa helposti mieleen jokaisen katsojan omat havainnot.

1. Valitse YKSI seuraavista teatterin elementeistä ja keskity sen tarkasteluun esityksen aikana. Miten se näkyy lavalla? Miten se vie tarinaa eteenpäin?
  - a. Puvustus ja lavastus
  - b. Valosuunnittelu
  - c. Näyttelijäntyö
  - d. Koreografia ja liike lavalla
  - e. Musiikki ja äänimaailma
  - f. Ohjaajantyö
2. Onko esitys tragediaa vai komediaa? Havainnoi minkälaisia komedian keinoja esityksessä käytetään? Entä tragedian keinoja? Mikä sinua naurattaa ja mikä liikuttaa?

3. Muistuttaako esitys mielestäsi jotain muuta näkemääsi taideteosta?

Taideteos voi olla elokuva, valokuva, maalaus, tanssiteos, videoteos, rap-biisi, sarjakuva, runo tai musiikkikappale. Minkälaisia yhtymäkohtia löydät?

TEHTÄVÄT ESITYKSEN JÄLKEEN:

Esitys kannattaa käsitellä mahdollisimman pian esityksen katsomisen jälkeen.

Esityskokemuksen purkamista voi jatkaa useampanakin päivänä ja jakaa purkamisen esimerkiksi keskusteluun, kirjoitustehtäviin, ryhmätehtäviin ja itsenäisiin tehtäviin.

Esityskokemusta voi tuki käsitellä eri oppiaineissa aina yhteiskunnallisista aineista kuvaamataitton, ilmaisutaidon ja äidinkielen oppiaineiden rinnalla. Seuraavat tehtävät on jaettu työskentelymuodoittain (ryhmätehtävät, kirjoitustehtävät jne.), ja niitä voidaan soveltaa ainakin edellä mainituissa oppiaineissa, miksi ei muissakin. Tehtävät syvenevät vähitellen yleiseltä tasolta yksityisempään, antaen samalla työkaluja keskusteluun, mutta myös oman näkökulman hahmottamiseen.

Tehtävien keskeisenä tarkoituksena on saada opiskelijat pohtimaan omaa kokemustaan ja keskustelemaan näkemästään. Teatterin katsomisessa on tärkeää muistaa ja muistuttaa, että jokaisella on oikeus omaan tulkintaan ja mielipiteeseen. Teatterin (kuten kaiken taiteen) katsomisessa katsoja peilaa näkemäänsä suhteessa omiin kokemuksiinsa ja näin ollen yhtä oikeaa tulkintaa taiteesta on mahdoton tehdä. Näiden tehtävien avulla haluamme kannustaa puhumaan teatterista ilman oikea/väärä – vastaus ajattelua. Näiden tehtävien tukena voi käyttää myös mediassa ilmestyneitä kritiikkejä näytelmästä ja pohtia niiden avulla näytelmän tarkastelua yhdestä näkökulmasta. Kritiikkejä ei välttämättä kannata ottaa käyttöön ensimmäisenä asiana, vaan antaa oppilaiden muodostaa omat mielipiteensä ensin seuraavien tehtävien avulla.

1. KESKUSTELUTEHTÄVÄT

Aloittakaa esityksen purkamisen yleisellä keskustelulla, jonka aikana on hyvä palauttaa mieliin omien muistiinpanojen avulla esityksen tapahtumat.

- a. Mitä esityksessä mielestänne tapahtui?
- b. Mistä aiheesta esitys kertoi?
- c. Minkä nimisiä henkilöitä / hahmoja lavalla oli?

- d. Minkälaiset suhteet henkilöillä oli toisiinsa?
- e. Mikä oli esityksen käänne, eli missä kohtaa tapahtui jotain, joka johti toiminnan suunnan muuttumiseen?
- f. Minkälainen esityksen äänimaisema oli?
- g. Minkälainen esityksen puvustus oli? Mitä aikakautta puvut edustivat?
- h. Miten esityksen lavastus tuki esityksen aihetta?
- i. Mikä oli outoa tai käsittämätöntä? Jäikö jokin seikka epämääräiseksi tai oudoksi?

2. RYHMÄTEHTÄVÄT

Jakakaa ryhmä Lemminkäisiin, Flemingeihin, Emoihin, Tieroihin, Tuiiriin, Kyllikkeihin ja Louhivuoriin. Seuraavat tehtävät tehdään pienryhmissä.

- a. Mind-map. A3 -paperille: Kirjoittakaa ryhmänne nimi keskelle paperia (Lemminkäinen, Fleming jne.). Ryhtykää piirtämään ja kirjoittamaan henkilöön liittyviä havaintoja nimen ympärille. Miten se puhui? Minkälaisista asioista ko. henkilö on kiinnostunut? Miten kiinnostus ilmenee? Miten se liikkuu? Mikä sen suhde on muihin henkilöihin? Mitä se rakastaa? Mikä herättää siinä negatiivisia tunteita? Onko hahmo ristiriitainen, jos on niin miten? Mikä on henkilön tärkein hetki näytelmässä ja miksi?
  - i. Jokainen ryhmä esittelee muille havaintonsa.
  - ii. Keskustelkaa yhteisesti. Mikä tehtävässä oli hankalaa? Mikä oli kiinnostavaa?
- b. Hahmokavalkadi: Piirtäkää em. ryhmissä yhdelle paperille yksi yhteinen kuva kyseessä olevasta hahmosta. Jokainen piirtää ja kuvasta rakennetaan yhteinen tulkinta.
- c. Hahmokavalkadi II: Rakentakaa ryhmissä hahmodemot. Eli jakautukaa omiin ryhmiin ja kokeilkaa miten kunkin ryhmän muodostama, oma tulkinta hahmosta liikkuu, istuu, syö, kirjoittaa, juoksee, puhuu puhelimesta. Onko teidän hahmollanne joku oma tyyli kävellä? Ehkä hahmolla on joku omituinen maneerit? (Tarkoituksena ei ole kopioida tai imitoida näytelmässä nähtyjen näyttelijöiden tulkintaa, vaan kokeilla itse miten erilaisilla fyysisillä elementeillä hahmot voidaan rakentaa.)

- i. Voitte katsoa jokaisen hahmon vuorollaan (muut yleisönä) TAI järjestää koko ryhmän kuvitteellisen tilanteen (juhlat, hautajaiset, häät, juhannus, talkoot), joissa kaikki seikkailevat omina hahmoinaan. Heittäytykää mukaan toimintaan!

3. PARITEHTÄVÄT / PIENRYHMÄT

Aiemmat ryhmät puretaan ja jokainen saa uuden parin joka on ollut aiemmassa jaossa eri ryhmässä. (voi muodostaa myös kolmen hengen ryhmiä samalla ajatuksella.) Seuraavien tehtävien anti kannattaa kirjata ylös, jotta ne voidaan myöhemmin käsitellä yleisenä keskusteluna.

- a. Puhukaa pareittain teatterikokemuksesta. Minkälaista oli tulla teatteritaloon katsomaan esitystä? Minkälaisia odotuksia sinulla oli? Jännittikö? Mitä teit väliajalla? Mitä ajattelit esityksestä heti sen nähtyäsi? – Entä nyt? Oliko esitys sellainen, että voisit mennä katsomaan sen uudestaan? Kenelle voisit suositella näkemääsi esitystä? Minkälaisen esityksen haluaisit nähdä teatterissa? Minkälaisessa esityksessä haluaisit olla itse mukana?
- b. VIISI ASIAA. Luetelkaa molemmat viisi asiaa, joista piditte *Lemminkäinen* -näytelmässä. Luetelkaa myös viisi asiaa, jotka olivat omituisia tai vieraita tai ylittivät käsityskyvyn.
- c. Keskustelkaa parin kanssa; minkälaista ajankohtaista ilmiötä tai yhteiskunnallista ilmiötä *Lemminkäinen* käsittelee? Ottaako esitys kantaa johonkin ja jos ottaa, niin mitä sinä ajattelet ilmiöstä?
- d. Muistuttiko esitys mielestäsi jotain jo olemassa olevaa taideteosta, maalausta, runoa, laulua, kirjaa, rap-lyriikoita tms.? Minkälaisia yhtymäkohtia löysit?

Käykää läpi koko ryhmän kanssa nämä pareittain tehdyt tehtävät.

Jokainen pari vuorollaan kertoo omista havainnoistaan ja aiemmin ylös kirjaamistaan asioista.

e. DIALOGITEHTÄVÄ

Dialogitehtävä tehdään kolmen hengen ryhmissä. Kaksi näyttelijää ja yksi ohjaaja. Vaihdelkaa rooleja ryhmän sisällä.

- i. Lukekaa teksti ääneen, niin että yksi lukee toiminnan kuvaukset, toinen lukee Flemingin vuorosanat ja kolmas Kyllikin vuorosanat.
- ii. Mitä kohtauksessa tapahtuu? Keitä lavalla on ja mikä heidän välinen suhde on? Miten kohtauksessa käytetään nykykieltä?
- iii. Harjoitelkaa kohtausta niin, että yksi ryhmän jäsen toimii ohjaajana ja ryhtyy ohjaamaan *Flemingin* ja *Kyllikin* hahmojen toimintaa. Mitä replikoinnin ohella tapahtuu? Missä henkilöt seisovat lavalla? Miten henkilöt puhuvat toisilleen? Miten äänenpainot muuttuvat? Miten kohtaus alkaa ja mihin se päättyy? Vaihdelkaa rooleja, niin että jokainen pääsee ohjaamaan. Purkakaat tehtävä ryhmässä ja pohtikaa mikä on hankalaa ja kiehtovaa näyttelijäntyössä. Entä ohjaamisessa?
- iv. Pohtikaa vielä koko ryhmänä kohtauksen sijoittumista näytelmässä? (II-puoliaika, 14.kohtaus. Lähellä käännekohtaa). Mitä ennen kohtausta tapahtui? Entä kohtauksen jälkeen? Miten *Flemingin* ja *Kyllikin* suhde muuttui?

14. *Kyllikki on siis jäänyt voittajana näyttämölle. Fleming pujahtaa salaa jubailemaan hänen kanssaan.*

FLEMING: Eikö mennytkin nappiin. Mä vedin tosi hyvin, mä uskoin jo itsekin olevani joku organisaatiouudistaja. En hosunut liiaksi ilmaa käsilläni, näin, tällä tavalla, vaan tein kaiken siivosti, sillä itse intohimonkin virrassa, hyrskyssä ja, niin sanoakseni pyörteessä pitää näyttelijän osoittaa ja noudattaa kohtuutta.

KYLLIKKI: Ylihän se meni, niin että paukkui, mutta sellainen sinä olet. Mutta teit parhaasi mukaan. Miten sä sait Tieran ja Lemminkäisen äänestämään muutosta?

FLEMING: Ihan vain lahjomalla ja korruptiolla. Me on niin paljon reissattu yhdessä, että tiedän niiden heikot kohdat. Eikä kumpikaan sillai liikaa oo diggaillu Eman ja Tuiran jutuišta.

KYLLIKKI: Siitä sinulle palkka lankeaa: säilymme muodollisesti liitossa, mutta kumpikin on täysin vapaa. Ja sinun asemasi firmassa nousee. Kunhan ensin liiskaatte LV:n.

FLEMING: Se on paha rasti kieltämättä, satans, mutta mun tsägällä hoituu kyllä. (*Hempeytyy, lähestyy.*) Oot sä kyllä ihana.

KYLLIKKI: Älä koske minuun.

FLEMING: Ja todella vittumainen. (*Menee.*)

(Hurme Juha: *Lemminkäinen*. 2018)

4. YKSILÖTEHTÄVÄT

Nämä tehtävät voi hyvin antaa kotitehtäviksi tai niihin voi varata aikaa koulupäivän aikana. Tarkoitus on työskennellä itsenäisesti ja edellisten tehtävien rohkaisemana oppia muodostamaan omia mielipiteitään.

Yksilötehtävien mahdollinen arvostelu kannattaa suhteuttaa siihen, että

jokaisella katsojalla on oikeus omaan tulkintaan. Oleellisempaa on jonkinlaisen mielipiteen muodostaminen, kuin oikean tai väärän tulkinnan tekeminen.

- a. Kirjoita itsellesi kirje 1000 vuoden päähän. Kirjoita kirjeeseen itsestäsi, perheestäsi, maailmasta ympärilläsi. Kerro terveisiä ja kysy minkälaista elämää eletään 1000 vuoden päästä.
- b. Kirjoita lyhyt pohdiskeleva teksti *Lemminkäisestä*. Mitä ajatuksia näytelmä herätti sinussa? Mikä oli hienoin ja mikä kamalin kohta. Miltä näytelmän katsominen tuntui? Keneen näytelmän henkilöistä samaistut ja miksi? Oliko jonkun näyttelijän tekemä näyttelijäntyö erityisen mieleen painuvaa, osaatko sanoa miksi? Mitä ajattelet lavastuksesta ja puvustuksesta? Entä musiikista ja koreografiasta? Minkälaisena *Lemminkäinen* -näytelmä esittelee ihmisen? –Oletko samaa mieltä asioista näytelmän kanssa?
- c. Valitse näytelmästä itseäsi kiinnostava kohtaus tai henkilö. Ja piirrä siitä sarjakuva, kirjoita runo, sävellä laulu tai tee tanssikoreografia. Tyyli on vapaa. Sopikaa yhdessä, purattekko tämän tehtävän julkisesti koko ryhmän kesken vai dokumentoiko jokainen oppilas oman tehtävänsä itse ja palauttaa pelkän tehtävän opettajalle.

Opetusmateriaalin tukena voi käyttää Kansallisteatterin infopakettia, josta käy ilmi koko työryhmän roolit ja aiemmat tehtävät. Infopaketti löytyy osoitteesta:

<https://kansallisteatteri.fi/wp-content/uploads/2017/12/Lemmink%C3%A4inen-infopaketti.pdf>

Opetuspaketissa on käytetty kohtausta Juha Hurmeen näytelmästä *Lemminkäinen* (2018). Lupa kohtauksen käyttämiseen tämän opepaketin ulkopuolella on pyydettävä kirjailijalta.

Arvoisa opettaja,

Kiitos, kun käytät opetusmateriaaliaamme. Kuulemme mielellämme ryhmänne kokemuksista, sekä otamme vastaan palautetta liittyen opetusmateriaaleihin. Voit olla meihin suoraan yhteydessä;

milla.mertanen@kansallisteatteri.fi,

teatterikasvatus@kansallisteatteri.fi